

Miha Mazzini

Čriček

“Zdaj bova več časa preživela skupaj,” je rekla mama in se odmaknila, da je naslonjalo stola zaškripalo. Deček je sedel v svojem kotu in ni vedel, kaj naj reče; roke so mu samodejno nalagale drobne palice na plastični kamion, in ko jih je na tleh zmanjkalo, so še kar tacale za njimi.

“Lahko me kaj vprašaš,” je dodala. Zamežikala je, ker ji je sonce posvetilo v oči. Nagonsko se ga je hotela otresti kot muhe, potem je izmaknila glavo in žila na vratu se ji je izbočila.

“Če te kaj zanima...” je skoraj zašepetala, povsem zamaknjena v boj z žarki. Prijela je sedalo stola in ga pritisnila obse, ko se je dvignila in se prestavila v senco.

“Bo nona še kdaj prišla?” je vprašal deček in sklonil glavo. Opazil je brezciljno roko in jo usmeril v zlaganje paličic nazaj na parket.

“Seveda,” se je mama široko nasmehnila, “saj je res stara, ampak je moja mama in vzdržljiva, takšni smo. Ne umiramo zaradi padca s postelje.”

Dečkova roka je zamrznila in otrdelost se mu je širila po telesu, a prepozno, da bi zadušila začetek stavka:

“Ampak jaz sem videl...”

“Kaj si videl?” je siknila mama in planila pokonci, se v dveh korakih znašla nad sinom in se tako sunkovito sklonila nadenj, kot bi ga hotela s čelom zabiti v tla:

“Nič nisi videl! Ničesar! Spal si in tema je bila! Kaj si videl?”

Podobe so poblisnile, motne in zbegane, kot oči, ki so obtičale med sanjami in budnostjo. Sluh je prispeval spomin na mamino sopihanje in nonino stokanje, misel pa obupno željo, da le sanja.

Mama se je ritensko umaknila, zgrabila stol in ga prestavila predenj. Sedla je hkrati z globokim izdihom:

“Kaj si videl?”

Zvenela je odločena priti do odgovora in nogi sta se ji vkopali ob pod, pripravljene zdržati, kakor dolgo bo že trajalo. Dišala je po mehaničarskem milu in razkužilu za kuhinje.

“Poglej me!” je ukazala.

Deček je sunkovito ubogal, paličice so mu ušle med prsti in se zakotalile po tleh.

“Kaj si videl?”

V sebi je zaslišal nonin glas; tolikokrat se mu je že ponovil, da se ni več oglašal v glavi, marveč niže, nekje sredi prsi, na poti v želodec: ‘Kdor laže, konča v peklu!’

Pogledal se je v mornarsko majico, nekam med črte nad popkom.

“Poglej me!” je siknila mama in zvenela, kot bi hkrati z njo dihala še nekaj ogromnega, črnega.

Oči nad njim so bile tu in zdaj, pekel bo pozneje, zato jih je izbral:

“Nič. Nič nisem videl.”

Mama se je umaknila in uplahnila.

“Priden,” je pokimala.

Dolgo je gledala v prazen del postelje, kjer je po navadi sedela nona, preden se je spet obrnila proti dečku. Videti je bila utrujena:

“Ljudje smo tisto, kar govorimo. Jaz želim, da bi bil ti dober človek, zato moraš govoriti samo dobro.”

Mama ga je prišla iskat v vrtec, in ko sta vstopila v blok, je naprej odklenila poštni predal in z nejevoljnim obrazom vzela modre kuverte ter jih stlačila v torbico. Zagodrnjala je nekaj grdega o položnicah in deček je poskušal stopati za njo čim bolj nevidno.

“Je to pravica?” je glasno vprašala in deček je panično gledal okoli, da bi uganil, kaj mora reči. Njene oči so gledale časopis, ki je osamljeno štrlel iz zgornje vrste nabiralnikov.

“Eni imajo vse,” je dodala, “drugi pa ...” in s kratko, krempljasto kretnjo je iztrgala časopis, da je droben košček poletel v zrak, medtem ko je celota izginila v njeni torbici.

Odrinila je vežna vrata in stopila sta na hodnik. Mama je pritisnila stikalo in žarnica se je oklevajoče zbudila. Iz kleti sta kukala vlaga in hlad, koraki visokih pet so tolkli ob plošče, ki so se pretvarjale, da so marmor. Deček je na hrbtu čutil piš vrat, ki so nihala za njima.

“AHA!” je zavpil moški glas v veži.

Mama je zgrabila dečka pod ramo in ga povlekla naprej.

Moški je že odrinil vrata in zavpil nov: “AHA!”

“Ste spet pijani ali kaj?” je čez ramo komentirala mama, ne da bi se ustavila. Sta že dosegla prvo stopnico.

Deček ni mogel odtrgati pogleda od soseda, ki se je očitno zataknil ob besedi brez pomena, a s tonom, ki je obetal razsvetljenje. Oči, ki so po navadi tonile v dolgih, povešenih gubah, podobnim jadrom ladje, ki je obtičala v brezvetrju, so sedaj žarele in kazalec se je tresel proti stropu, debel in kratek.

“Zdaj vem!” je končno razširil besednjak. “Sem nesel smeti, je bil časopis. Minuto pozneje ga ni več. Zdaj vem, kdo mi ga krade!”

“Sosed,” se je mama končno ustavila, “kaj vam je? Na nemočno žensko se spravljate? A se vam blede?”

“Noben drug ni šel mimo, samo vidva!” ju je dosegel sosed, in ker je mama stala na prvi stopnici, sta se gledala iz oči v oči. Roke je stisnil v pesti in jih uprl ob boke tako močno, da so členki izginili v salu pod najlonsko srajco.

“Brigajte se zase in za svoje časopise, jaz nimam s tem nič,” je rekla mama in deček, ki je vedno prežal na njeno sleherno besedo in si po njej določal obnašanje, je obstal začuden, kako negotovo je zvenela. Zagrizel je v ustnico in najraje bi zamižal.

“Pokažite mi torbico!” je sosed s konico brade ukazovalno sunil proti mami.

“Nobene pravice nimate! Me boste oropali?”

“Ja, ja, greva lahko po policijo. A greva?”

“Moram ... najprej ...”

Mama je šepetala in deček je opazil, kako rob njenega dežnega plašča drhti.

“AHA! AHA!” se je možki spet vrnil na začetek.

“Nimate dokazov!” je mama našla besede in glasnost.

Sosed ni mogel odtrgati pogleda od torbice in desnica mu je sledila. Mama se je na pol obrnila in torbica je izginila med njenim hrbtom in zidom.

“Da se me ne dotaknete! Kričala bom na pomoč! Kaj si pa mislite, če ste inženir, jaz pa samo uboga čistilka.”

Moški ni vedel, kaj naj stori. Na pol stegnjena roka je utripala in v krču je razgalil zobe.

“Greva!” je mama zgrabila dečka in ga z vnovič najdeno močjo skoraj dvignila na stopnico.

Sosedove oči so se osredotočile na otroku in roka je našla gib, ki ga je iskala; prst se je skoraj zarinil v dečka:

“On je vse videl! ON! Pa naj pove!”

“Ja!” mu je zabrusila mama, “on naj pove! Vse naj pove! Kako ste me po nedolžnem obsodili in kako me ponižujete zaradi bedastega časopisa, ki se ga nisem nikoli niti dotaknila!”

Dečkov vrat je zibal glavo med obrazoma, ki sta buljila vanj, s kožo, ki so jo napenjale mišice, polne besa.

“Je ukradla časopis?” je sosed zavpil in spustil nad dečka vonj po brivski vodici in postanih cigaretah.

“Sem ali nisem? Govori! In ne pozabi, kaj sem te učila!” je dodala mama. Nenadoma sta potonila v temo.

Sosed je divje udaril po stikalu za luč in žarnica je spet osvetlila trojico okoli prve stopnice.

Deček je slišal stokanje in jecljanje, vendar ga ni dobro povezal sam s sabo. Vrat je enakomerno obračal glavo in veke niso upale niti utripniti.

“NO?”

“POVEJ!”

Zadišalo je po postanem urinu. Deček se je ustrašil, da mu je ušlo, spet, in prsti obeh rok so mu potipali mednožje. Suho. Sledil je občutek zadušljivosti, starost, njegova babica ... Nona, se je vrnila, je za njim?

Zbegano je pogledal nazaj.

“Izmika se!” je zmagoslavno zavpil sosed.

“Smrdite mu, ker se ne umivate!” je pojasnila mama, “Daj, povej že in greva domov!”

Zid je bil nad njegovo višino pobarvan z olivno sivo oljno barvo, ki jo je od stenskega vzorca drobnih rožic ločevala rahlo vijugasta bela črta.

None nikjer, razen v njem.

Obup ga je spremenil v vrečo kisline, ki je slabo tesnila in na vseh koncih puščala vanj.

Že drugi dan zapored: izbira med peklom in maminim besom. Občutek krivice.

Moč ga je zapustila in mislil je, da pada, četudi so noge zdržale. Strašna zaspanost mu je pričela zapirati oči, le vrat je še kar nihal levo in desno.

Desno in levo.

Levo in desno.

Mama je stisnila zobe in upognila glavo, kot bi jo hotela odvreči čez hrbet. Z desnico je zaloputnila vrata stanovanja, nato pa si prste obeh rok prinesla do oči v gib okamnelega praskanja. Sikalo in grgalo je v njej in deček se je stisnil v kot, četudi je vedel, da ne more uiti.

“O,” je šepetala mama med vsem vretjem in klokotanjem, “O! Zapomnil si boš, enkrat za zmerom, da moraš molčati. Biti tih, neviden! Govoriti

to, kar je treba in nič več! Pripravi se zdajle na kazen, ki bo trajala in trajala, ker mora, da si zapomniš za celo življenje, da je molk zlato in da moraš govoriti tisto, kar od tebe pričakujem, ker je le tisto resnica, kar jaz hočem!”

Z eno potezo si je potegnila plašč in ga odvrгла čez posteljo. Stekla je v kopalnico in kovinski predmeti so zaropotali. Deček je pričel cviliti v grozi in se z ramenom vkopavati v zid.

“Laže boš živel, ko se to naučiš,” je rekla mama, ko se je vračala v sobo.

Poletje se je otresalo skozi priprta balkonska vrata in nonin vonj je ostal le še točno na mestu, kjer je vedno sedela. Včasih, kadar ga mama ni videla, se je deček sklonil, pritisnil obraz ob posteljno pregrinjalo in globoko povohal.

Ko so avgustovske vročine postale pretesne, je mama ob večerji rekla:

“Mogoče bi šla na morje, dovolj si star, da ga prvič vidiš. Železarna ima počitniški dom v Novigradu.”

Mama je zatresla bluzo nad prsmi in poskušala povzročiti mini preprih. Znova si je s krpo obrisala pot, ki ji je še od kuhanja polzel po čelu.

Nasmehnila se je in pogledala skozi balkonska okna v večer, poln osvetljenih stanovanj ter ljudi v kratkih hlačah in majicah, ki so posedali na balkonih in drug drugemu podajali kratke opazke. Na dvorišču so zaključevali popraviljanje avtomobilov in dišalo je po hrani različnih narodov, vse skupaj ovito v soparo najcenejšega piva.

“Čriček,” je rekla mama in se nasmehnila, “Čriček me je spomnil na morje. Veš, da sem si dala narediti mornarsko uniformo, to je bilo včasih moderno.”

Zamislila se je in obraz se ji je zmeščal in pomladil.

“Črički ...” je našobila ustnice, “v tem mestu sta samo prah in železo.”

Globoko je vzdihnila in pobrala posodo.

“Revež si, ker nisi še nikoli zavohal borovcev.”

Mama se je premikala. Slišal je škripanje postelje, tresljaje, ki so se prenesli na njegov pograd. Ni si upal odpreti oči.

“Kje je? Kje?” je šepetala mama.

Iz vek je napravil špranjo in pogledal skoznjo. V mesečini je dobro videl mamo, kako sklonjena hodi ob balkonskih vratih, včasih zastane in proti tlom usmeri levo uho.

“Kje je?”

V desnici je držala zvit časopis in ob pogledu nanj je dečka spreletela groza.

“Kje je? Ga ti slišiš?” je dodala na glas in se obrnila proti njegovi postelji.

Deček se je pretvarjal, da se prebuja.

“Koga?”

“Črička? Ne morem spati, jutri imam pa šiht! Ponorela bom!”

Deček je prisluhnil in zares zaslišal nekakšno škrtanje, četudi ni dobro vedel, če ne le zato, ker se je bal, da mami ne bi ustregel.

“Ja. Bolj tiho je.”

“Saj veš, da slabo spim.”

Še nekaj časa je hodila ob oknu, potem odvrгла časopis na mizo in šla nazaj v posteljo.

“Prekleta žival!” si je vrgla blazino čez glavo.

Nevihta je shladila ozračje, a je mama kljub temu spet obljubila morje, le naslednje leto. Po pozni večerji si je z dlanmi trla oči in odšla v kopalnico ter se dolgo gledala v ogledalu.

“Kakšne podočnjake imam! Kolegice me zafrkavajo, češ, da imam dedca. Živahnega!”

Obrnila se je proti dečku:

“A je to normalno?”

Zastokal je, ker ni vedel, kaj naj odgovori.

“Ta čriček, že cel teden. Kako dolgo te živali sploh živijo?”

“Ne vem.”

Pokimala je.

“Se boš že učil, v šoli, naslednje leto. Mi boš kdaj kaj povedal, ker se jaz nisem mogla šolati, so bili taki časi.”

Vrnila se je iz kopalnice in ga pogladila po laseh.

“Si pa bolj priden, odkar paziš, kaj govoriš.”

Segla je po posodi in nenadoma zastala. Upognila je glavo in z neučakano kretnjo odmaknila lase z uhlja.

Počasi se je obrnila proti sinu.

“Ti!” je zašepetala, “ti si!”

Dolgo ga je gledala, nato odvrnila obraz in mu po milimetrih pričela približevati uho. Spustila mu ga je pred oči, videl je zaraščeno luknjico, skozi katero je nekoč nosila uhane, in droben puh, ki je prekrival kožne vijuge. Poslušala ga je pred usti in potem nižje, do srede prsi, znova navzgor in mu naslonila uho ob vrat.

“Ti si!” je zašepetala v poletni večer, katerega zunanji zvoki so počasi jenjavali in se umikali v notranjost stanovanj.

Odmaknila se je, kot bi ravnala z bombo in ga od blizu dolgo gledala.

“Ti si čriček!”

“Mama, jaz ...”

“Pssst!”

“Poslušaj se! Slišiš kaj?”

“Ja,” je rekel, bolj zato, da bi ji ustregel.

Dvignila je prste k ustnicam in mu pomigala pred obrazom. Zadišalo je po olju za cvrtje.

“Pst! Govori kaj!”

“Kaj?”

“Ni važno! Govori, dokler ne rečem dosti.”

“Ampak ...”

“Govori!”

Spomnil se je le očenaša in pričel ga je govoriti tako, kot je bil navajen, enakomerno žlobudraje brez razmišljanja o pomenu.

Mama mu je z drobnimi gibi dlani dajala takt in ga priganjala, da je ponavljal znova in znova. Z ušesom je drsela nad njim in mu prisluškovala.

Razširila je dlan in ustavil se je sredi besede. Umaknila se je do stola, ne da bi odtrgala pogled.

“Kako to narediš? Kot bi imel res črička v sebi. Govoriš nekaj drugega, tvojega grlo pa ... tzzzzzk tzzzzzk tzzzzzk ... A se sploh zavedaš?”

Odkimal je.

Napel je mišice v grlu in šlo mu je na bruhanje od napora. Zdaj je bil tudi sam prepričan, da sliši nekakšno prasketanje v sebi.

“Mama,” je rekel, “ni namenoma ...”

“Vem,” je prikimala. “Bova šla k zdravniku.”

“Kakšna beseda pa je to, še nikoli je nisem slišala: tik?” je rekla mama, “Da bo minilo in da se zgodi. Da ni zdravila. A zato študirajo ne vem koliko let? Saj to lahko vsak reče, samo čudnih besed se nauči. Zakaj se potem imenujejo zdravniki, naj si rečejo slovarniki!”

“Ne morem,” je rekla mama in vrgla vilice ob mizo, “Dosti je. Vem, da nisi kriv, vem, da je to ta bolezen, ta tik, ampak jaz sem neprespana in ne morem več tako. Pa še vroče je in ta avgust ... Kako si lahko? Ne, vem, da nisi kriv. Je rekel zdravnik: nisi kriv. Pazite na tega otroka, gospa, iz njega še kaj bo, je rekel. Dobro, pazim. Ob noni si bil čisto podivjan, ne bom zdaj omenjala tistega časopisa in tvojega obrekovanja lastne matere. Ampak postal si zlat otrok. Zlat. Potem pa tole. Ta ... tik! Tik tak tik tak, meša se mi! Grem v kopalnico in zaprem vrata in slišim. Doktor je rekel, saj ni glasno. Ni zanj, ki stanuje v lastni hiši. V bloku pa se vse sliši.”

S prsti si je šla skozi lase in jih zgrabila, kot bi jih hotela odtrgati.

“Prekleti doktor, kako je gledal tiste modrice. Fantje ste, padete, saj si v pravih letih. Tik je kot bacil, je rekel, fant ni kriv. Ni kriv! Razumem, nisi kriv. Ampak meni se blede. Blede od tega tvojega čričkanja!”

Pognala se je pokonci, zanihala na robu napada besa, nato skoraj padla nazaj na stol.

“Nisi kriv, nisi kriv.”

Kimala je in si povlekla pramen las do ustnic ter jih obliznila. Za trenutek je bila videti kot punčka iz vrtca.

V bloku na drugi strani dvorišča je nekdo zapel in še nekaj sosedov mu je pritegnilo. Po prvi kitici so končali v splošnem smehu.

“Tzzzzk tzzzzk tzzzzk tzzzzk,” je začela mama pokljati z ustnicami, nato skočila, da se je stol prevrnil, stekla v kopalnico in se vrnila z leseno kuhalnico, s katero je včasih mešala perilo med kuhanjem.

Brez besed je začela z obema rokama mlatiti po dečku, ki se je upognil na tleh, skrnil glavo pod roki in nastavljal zadnjico. Les je tleskal ob kožo in vsak udarec je pospremila s kratkim izdihom, kot pljunek.

Kuhalnica je padla po tleh in mama se je spustila na kolena in roki sta ji tresočiči nihali ob telesu.

Zajokala je pridušeno, zaradi sosedov, a boleče visoko, kot bi bil zvok prišit globoko vanjo, ter bi se moral trgati na plano šiv za šivom.

“Zakaj? Zakaj jaz? Mama me ni marala, očeta nimam, pankrt sem, bratje in sestre me niso marali, vsi so me zaničevali in se mi posmehovali. Kako so me topli in me poniževali! V službi sem zadnja, v življenju sem zadnja, vsaj doma ... vsaj doma ... a sem lahko gospodar vsaj doma? Je vsaj doma lahko po moje? Vsaj tu, prosim, vsaj tu! Da sem vsaj tu nekdo, NEKDO! Prosim, prosim.”

Zdrsnila je na tla in kot zarodek obležala zraven sina. Ramena so se ji stresla in šivi so se še kar trgali.

Deček jo je boječe gledal, se poskušal pobrati, se spačil zaradi bolečin, nato razširil roke, strmел vanje, ker ni vedel, kaj z njimi, potem pa je objel mamo in se stisnil k njej.

Mamina roka se ga je oprijela in čriček je utihnil, le za trenutek, kot včasih preskoči srčni utrip, preden se nadaljuje v običajnost večera.